

Warszawa, 22 sierpnia 2025 r.

DKA.kj.092.7.2025

Pan
dr inż. Michał Rokicki
Dyrektor
Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin –
Państwowego Instytutu Badawczego
Radzików
05-870 Błonie

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. *o kontroli w administracji rządowej*¹ (dalej: ustawa o kontroli) oraz art. 35 i 36 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. *o instytutach badawczych*² (dalej: ustawa o instytutach), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi przeprowadziło w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin - Państwowym Instytucie Badawczym, Radzików, 05-870 Błonie (dalej: Instytut, IHAR-PIB), w tym w IHAR-PIB Oddział w Młochowie (dalej: Oddział Młochów), 05-831 Młochów, ul. Platanowa 19 oraz w IHAR-PIB Oddział w Boninie (dalej: Oddział Bonin), 76-009 Bonin k/Koszalin, kontrolę w zakresie oceny działań koordynacyjnych IHAR-PIB w Radzikowie dotyczących działalności Banku Genów *in vitro* Ziemniaka (dalej: BGZ) oraz realizacji zaleceń pokontrolnych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi sformułowanych w sprawozdaniu z kontroli z 23.12.2024 r.³

Okres objęty kontrolą: od 1.01.2024 r. do czasu zakończenia czynności kontrolnych, z możliwością pozyskania informacji z okresów wcześniejszych do celów porównawczych.

Zgodnie z art. 47 w związku z art. 46 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej, przekazuję Panu Dyrektorowi *Wystąpienie pokontrolne*.

I. Informacje o kontroli

Kontrolę przeprowadzili pracownicy Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi:

- [REDACTED] - główny specjalista w Departamencie Kontroli i Audytu⁴,
- [REDACTED] - główny specjalista w Departamencie Hodowli i Ochrony Roślin (dalej: DHR)⁵,
- [REDACTED] – starszy specjalista w DHR⁶.

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 224

² Dz. U. z 2024 r. poz. 534

³ Znak: DKA.kj.092.20.2024

⁴ Na podstawie upoważnienia Nr 8a/2025 z 9.05.2025 r., ważnego do 18.07.2025 r.

⁵ Na podstawie upoważnienia Nr 8b/2025 z 9.05.2025 r., ważnego do 18.07.2025 r.

⁶ Na podstawie upoważnienia Nr 8c/2025 z 9.05.2025 r., ważnego do 18.07.2025 r.

Czynności kontrolne realizowano: 14 maja 2025 r. w siedzibie Instytutu w Radzikowie, 28-29 maja 2025 r. w Oddziale w Młochowie, 10-12 czerwca 2025 r. w Oddziale w Boninie oraz w sposób zdalny z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej i dokumentów w formie elektronicznej w okresie objętym kontrolą.

W okresie objętym kontrolą:

- dyrektorem Instytutu był dr inż. Michał Rokicki⁷,
- zastępcą dyrektora ds. naukowych był prof. dr hab. Michał Kwiatek⁸,
- p.o. Kierownika Oddziału w Młochowie była prof. dr hab. Renata Lebecka,
- p.o. Kierownika Oddziału w Boninie był dr inż. Grzegorz Hury.

II. Ocena ogólna skontrolowanej działalności

1. Działania koordynacyjne IHAR-PIB w Radzikowie dotyczące działalności Banku Genów *in vitro* Ziemniaka (BGZ), a także współpracę koordynatora oraz kierowników kolekcji Banku Genów Ziemniaka w Oddziałach ocenia się pozytywnie.

1.1. Koordynator sprawuje nadzór oraz kontrolę systemową nad kolekcjami BGZ w Oddziałach w Boninie i Młochowie.

1.2. Procedury określające warunki przechowywania, opisywania i udostępniania zasobów genowych ziemniaka są stosowane.

1.3. Doradztwo merytoryczne przez koordynatora dla kolekcji ziemniaka tetraploidalnego oraz diploidalnego jest zapewnione.

1.4. Zakres zadań do realizacji w Oddziale Bonin i Oddziale Młochów w ramach finansowania kolekcji ziemniaka tetraploidalnego i diploidalnego oraz wytycznych do przygotowania sprawozdań merytorycznych i finansowych z realizacji tych działań jest określany przez koordynatora.

2. Kontrola przeprowadziła oględziny, które potwierdziły przestrzeganie procedur i nie wykazały nieprawidłowości w działalności Banku Genów *in vitro* Ziemniaka (BGZ).

3. Instytut podjął skuteczne działania w celu realizacji zaleceń pokontrolnych wydanych w wyniku kontroli przeprowadzonej przez MRiRW w 2024 r.

Działania służące realizacji zalecenia (3.1.) dotyczącego przygotowania i wdrożenia planu naprawczego zostały częściowo wykonane. Zadanie jest w trakcie realizacji i wymaga dalszego monitorowania, w szczególności po wznowieniu działalności komercyjnej, które nastąpi po przeprowadzeniu remontu w Oddziale w Boninie. Część zadań określonych w Planie ma charakter stałych działań.

Zalecenie (3.3) w zakresie wprowadzenia cyfrowego rejestru w celu pełnego dokumentowania działań związanych z pasażowaniem roślin zostało wykonane, ale obecny system wymaga dalszego doskonalenia w celu osiągnięcia optymalnej funkcjonalności.

Zalecenie (3.7) dotyczące wypracowania w uzgodnieniu z WIORIN rozwiązań mających na celu szybsze reagowanie po wykryciu zagrożeń związanych z bezpieczeństwem fitosanitarnym zostało częściowo wykonane – jest na etapie dalszej realizacji, co wiąże się z koniecznością dalszego monitorowania w dłuższej perspektywie.

W odniesieniu do dokonanych ustaleń i ocen przedstawiono wnioski pokontrolne, które sformułowane są w części IV na końcu niniejszego Wystąpienia pokontrolnego.

⁷ Powołanie na funkcję dyrektora z dnia 20.09.2021 r. Ministra RiRW, znak: BDG.os.122.45.2021.

⁸ Powołanie na funkcję z-cy dyrektora ds. naukowych z dnia 01.02.2023 r. Ministra RiRW,, znak: BDG.os.122.11.2023

III. Oceny i ustalenia szczegółowe

1. Działania koordynacyjne IHAR-PIB w Radzikowie dotyczące działalności Banku Genów *in vitro* Ziemniaka (BGZ).

Zadania związane z koordynacją działalności oraz utrzymaniem w roku 2024 kolekcji banku genów są wskazane w umowie nr DHR.bz.070.2.2024 z dnia 23 maja 2024 r.⁹ pomiędzy MRiRW a IHAR-PIB na realizację zadań w ramach dotacji celowej, zmienionej aneksem z dnia 8 listopada 2024 r.¹⁰, (dalej: umowa DC). Umowa DC określa zadania odpowiednio dla koordynatora, tj. IHAR-PIB w Radzikowie: współpraca z kuratorami odpowiedzialnymi za utrzymanie kolekcji zasobów genowych roślin rolniczych; zapewnienie tym jednostkom doradztwa merytorycznego; określenie wytycznych do przygotowania sprawozdań z realizacji działań związanych z ochroną roślinnych zasobów genowych w ramach prowadzenia i oceny kolekcji, jak również dla wykonawców, którzy odpowiadają za prowadzenie kolekcji banku genów. Za utrzymanie kolekcji ziemniaka tetraploidalnego odpowiada Oddział Bonin, za utrzymanie kolekcji ziemniaka diploidalnego oraz dzikich gatunków pokrewnych – Oddział Młochów.

1.1. Zasady kooperacji między koordynatorem a jednostkami utrzymującymi kolekcje ziemniaka tetraploidalnego oraz diploidalnego, tj. Oddziałem Bonin i Oddziałem Młochów.

Zakres prac prowadzonych w ramach umowy DC uzgadniany jest przez koordynatora z kierownikami Kolekcji BGZ na bieżąco telefonicznie i mailowo oraz w ramach wizytacji na miejscu w Oddziałach.

Szacowanie potrzeb finansowych poszczególnych kolekcji banku genów odbywa się w następujący sposób: koordynator wysyła do kuratorów kolekcji prośbę o przedstawienie ogólnego zakresu prac w kolekcjach na kolejny rok, oszacowanie kosztów prowadzenia zaplanowanych prac i liczby godzin pracowników zatrudnionych na poszczególnych stanowiskach do wykonania zaplanowanych prac. Następnie kosztorysy wszystkich kolekcji są sumowane, a kwota zaplanowana jest zestawiana z ogólną kwotą finansowania przyznanego w ramach DC. Kuratorzy są informowani o możliwościach finansowania zaplanowanych prac. W przypadku przyznania kwoty niższej od zaplanowanej, prowadzone są konsultacje w zakresie możliwości wykonania zaplanowanych zadań. Koordynator pozostaje w bezpośrednim kontakcie z kuratorami i reaguje na zgłaszane potrzeby realizacji awaryjnych zakupów i napraw w ramach przyznanej Dotacji.¹¹

Co miesiąc w ramach kierowania zadaniem 1.2 DC, na podstawie informacji uzyskanych od kuratorów kolekcji, koordynator przygotowuje miesięczne zestawienie obciążeń godzinowych, które przekazywane jest do Działu Finansowo-księgowego IHAR-PIB.

W ramach działań koordynacyjnych oraz monitorowania działalności dot. poszczególnych kolekcji, przeprowadzane są również wizytacje. W 2024 r. odbyły się dwie wizytacje koordynatora w Oddziale w Boninie - 10.07.2024 r. i 12.09.2024 r. oraz jedna w Oddziale w Młochowie - 07.11.2024 r. Podczas wizytacji omawiano aktualną sytuację w kolekcji, zakres prac i in. bieżące sprawy.

W drugiej połowie 2024 r. koordynator uczestniczył w przygotowaniu aneksu do umowy DC na 2024 r., w ramach którego m.in. zwiększono zatrudnienie w BGZ Oddział w Boninie,

⁹ Umowa Nr DHR.bz.070.2.2024 z dnia 23 maja 2024 r.

¹⁰ Aneks do umowy nr DHR.bz.070.2.2024 z dnia 23 maja 2024 r.

¹¹ Przykłady korespondencji elektronicznej pomiędzy koordynatorem a oddziałami w Boninie i Młochowie są przekazane przy piśmie Instytutu o nr D-263/S/2025 z 30.05.2025 r.

zapewniono wsparcie pracowników naukowych oddziału w zakresie opracowania i weryfikacji procedur sterylizacji stosowanych w kolekcji *in vitro* i rozpoczęcia prac w zakresie opracowania dedykowanych metod wykrywania bakterii *Clavibacter sepedonicus* w materiale roślinnym pochodzącym z kultur *in vitro*. Oprócz tego, w aneksie zostały uwzględnione zakupy aparatury niezbędnej do prowadzenia prac w kolekcji, a koordynator monitorował przebieg realizacji planu zakupu aparatury. W 2024 roku łącznie ze środkami uzyskanymi w ramach aneksu do DC 2024, na kolekcję BGZ w Oddziale w Boninie przeznaczono łącznie 2 319 935,51 zł., na kolekcję BGZ w Oddziale w Młochowie – 259 021,69 zł.¹²

Koordynator w 2024 r. przygotował zakres obowiązków dla osób, którym następnie powierzono funkcje Kierownika kolekcji Banku Genów Ziemiaka w Oddziale w Boninie oraz w Oddziale w Młochowie, który obejmuje:

- 1) nadzór nad utrzymaniem i rozwijaniem powierzonych kolekcji zasobów genowych ziemiaka,
- 2) organizację i koordynację działań związanych z pozyskiwaniem, rozmnażaniem, dokumentowaniem oraz przechowywaniem materiału genetycznego zgodnie z międzynarodowymi wytycznymi i standardami,
- 3) zapewnienie prawidłowego prowadzenia dokumentacji kolekcji oraz jej aktualizacji w systemie EGISET,
- 4) współpracę z instytucjami krajowymi i zagranicznymi w zakresie wymiany zasobów genowych oraz realizacji projektów naukowych,
- 5) przygotowywanie raportów i sprawozdań dotyczących działalności kolekcji, w tym raportów dla Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz organizacji międzynarodowych,
- 6) inicjowanie oraz wspieranie działań naukowo-badawczych związanych z wykorzystaniem zasobów genowych w programach hodowlanych i ochronie bioróżnorodności,
- 7) zapewnienie zgodności działalności kolekcji z obowiązującymi przepisami prawnymi oraz wewnętrznymi regulacjami Instytutu.

Kontrola działalności Oddziałów w Boninie i Młochowie przez koordynatora polega na analizie dokumentacji m.in. raportów merytorycznych, zgodności z zadaniami określonymi w umowie DC, kontroli poprawności dostarczanych danych, ocenie jakości pracy laboratoryjnej w oddziałach i standardów przechowywania materiałów.

Kierownicy Kolekcji BGZ przedstawili informacje oraz dokumentację dotyczącą¹³:

- sposobu w jaki realizują zadania Kierownika Kolekcji i sprawują nadzór nad utrzymaniem i rozwijaniem powierzonych kolekcji zasobów genowych ziemiaka,
- podjętych działaniach od dnia powołania na Kierownika Kolekcji,
- sposobu w jaki realizowana jest współpraca Kierownika Kolekcji z koordynatorem.

Kierownicy Kolekcji ocenili, że dotychczasowa współpraca z koordynatorem przebiega dobrze i prawidłowo.

Współpracę koordynatora oraz kierowników kolekcji BGZ w Oddziałach ocenia się pozytywnie. Koordynator sprawuje nadzór oraz kontrolę systemową nad kolekcjami BGZ w Oddziałach w Boninie i Młochowie.

¹² Koszty poniesione w 2024 r. w ramach zad. 1.2 DC w Oddziale w Boninie oraz w Oddziale w Młochowie – zał. 1 i 2 do pisma Instytutu o nr D-246/S/2025 z 21.05.2025

¹³ E-mail Kierownika Kolekcji w Młochowie z 4.06.2025 r. oraz e-mail Kierownika Kolekcji w Boninie z 16.06.2025 r.

1.2. Procedury określające warunki przechowywania, opisywania i udostępniania zasobów genowych ziemniaka.

Procedury określające warunki przechowywania i opisywania zasobów genowych ziemniaka zostały opracowane w latach ubiegłych. Udostępnianie zasobów genowych prowadzone jest zgodnie z międzynarodowymi wytycznymi.¹⁴

W lipcu 2024 r. w celu ułatwienia zespołowi kolekcji BGZ przygotowania aktualnego opisu procedur (SOP) stosowanych w kolekcjach *in vitro*, koordynator pozyskał i udostępnił dokumentację z innych kolekcji dot. ww. zagadnienia na dysku *one drive*, do którego mają dostęp wykonawcy zadań Obszaru 1 umowy DC.

Procedury zostały dopracowane, a następnie przyjęte w roku 2025, oddzielnie dla Oddziału w Boninie oraz Oddziału w Młochowie, z uwagi na odmienną specyfikę prowadzonych prac.

W związku z działaniami podjętymi w Oddziale w Boninie odnośnie uaktualnienia procedur, Oddział w Młochowie, zgodnie z zalecaniami koordynatora, również dokonał przeglądu i uaktualnienia procedur dotyczących kolekcji ziemniaka diploidalnego. Obecnie w Oddziale funkcjonuje zbiór wewnętrznych procedur określających sposób postępowania z materiałem roślinnym wchodzącym w skład kolekcji ziemniaka diploidalnego i dzikich gatunków pokrewnych ziemniaka¹⁵. Zapoznanie się pracowników z procedurami zostało potwierdzone przed podpisaniem się każdego pracownika¹⁶.

Dokument uwzględnia specyfikę poszczególnych form zachowywania materiału genetycznego oraz wieloletnie doświadczenie w pracy z tymi zasobami i został opracowany na podstawie:

- procedur rekomendowanych przez International Potato Center (CIP)¹⁷,
- procedury wdrożeniowej nr 2/95 „Technologia mikrorozmnażania roślin ziemniaka, produkcja minibulw oraz ich wykorzystanie w hodowli i nasiennictwie”, opracowanej przez Instytut Ziemniaka w Boninie (obecnie IHAR-PIB, Oddział Bonin) w 1995 r. (pomimo upływu lat, dokument pozostaje aktualnym odniesieniem dla działań związanych z mikrorozmnażaniem i namnażaniem materiału kolekcyjnego, szczególnie w przypadku trudnych w hodowli genotypów dzikich gatunków pokrewnych)¹⁸,
- własnych publikacji - procedury dot. kriokonserwacji najcenniejszych obiektów kolekcji (pyłku oraz merystemów) opisano w publikacji [REDACTED]. 2017. *Cryopreservation of shoot tips and pollen of potato. Plant Breeding and Seed Science*, 76:75-80. Procedura ta jest obecnie standardem stosowanym w oddziale do długoterminowego zabezpieczenia wybranych zasobów genowych¹⁹,
- publikacji dot. procedury odwirusowywania roślin – [REDACTED]. 2017. *Virus elimination from in vitro potato plants. Plant Breeding and Seed Science*, 76:81-85²⁰.

Procedury określające warunki przechowywania, opisywania i udostępniania zasobów genowych ziemniaka są stosowane.

¹⁴ Międzynarodowy traktat o zasobach genetycznych roślin dla żywienia i rolnictwa (Dz. U. z 2006 r. nr 159 poz. 1127 i 1128)

¹⁵ Procedury obowiązujące w kolekcji ziemniaka diploidalnego oraz dzikich gatunków pokrewnych

¹⁶ Podpisy pod SOP Młochów

¹⁷ International Potato Center_Młochów

¹⁸ Instrukcja wdrożeniowa_Bonin 1995

¹⁹ Procedura kriokonserwacji_Oddział Młochów

²⁰ Eliminacja wirusów z roślin *in vitro* ziemniaka_Oddział Młochów

1.3. Zapewnienie przez koordynatora doradztwa merytorycznego dla kolekcji ziemniaka tetraploidalnego oraz diploidalnego oraz jego zakres.

Doradztwo merytoryczne dla kolekcji ziemniaka tetraploidalnego oraz diploidalnego jest prowadzone głównie telefonicznie lub mailowo. W ten sposób są ustalane m.in. mierniki merytoryczne, zapotrzebowanie finansowe na dany rok czy zapotrzebowanie na zakup nowych sprzętów laboratoryjnych, zgłaszane są ew. potrzeby szkoleniowe. Służą temu również wizytacje kolekcji.

Od połowy roku 2024 został udostępniony pracownikom przez koordynatora katalog (na dysku *one drive*), zawierający m.in. zalecenia, instrukcje, procedury, w tym międzynarodowe wytyczne w zakresie kolekcji ziemniaka.

Koordynator zainicjował również rozmowy ze specjalistami w zakresie kolekcji *in vitro* ziemniaka z zagranicznego ośrodka – Nordyckiego Banku Genów (NordGen) w celu zapewnienia merytorycznego i praktycznego wsparcia dla pracowników prowadzących prace w kolekcjach ziemniaka. Wizyta przedstawiciela z NordGen odbyła się w lipcu 2025 r.

W dniach 19-20 marca 2024 r. obecny Kierownik kolekcji ziemniaka diploidalnego w Młochowie oraz Kierownik Oddziału Młochów wraz z koordynatorem Obszaru 1 zorganizowali w IHAR-PIB, Młochów oraz w KCRZG w Radzikowie spotkanie Grupy Roboczej Ziemniaka w ramach ECPGR²¹ (*ECPGR Potato Working Group*), celem którego było nawiązanie współpracy z naukowcami z europejskich ośrodków w tym banków genów.

Doradztwo merytoryczne przez koordynatora dla kolekcji ziemniaka tetraploidalnego oraz diploidalnego jest zapewnione.

1.4. Określenie przez koordynatora zakresu zadań do realizacji w Oddziale Bonin i Oddziale Młochów w ramach finansowania kolekcji ziemniaka tetraploidalnego i diploidalnego oraz wytycznych do przygotowania sprawozdań merytorycznych i finansowych z realizacji tych działań.

Zakres zadań do wykonania w ramach umowy DC w 2024 r. był uzgadniany przez koordynatora z osobami odpowiedzialnymi za prowadzenie kolekcji w Oddziałach w Boninie i Młochowie telefonicznie i mailowo na etapie przygotowywania projektu umowy DC.

Koordynator określił wytyczne do przygotowania sprawozdań merytorycznych i przekazał je do realizacji w formie szablonu rozsyłanego mailem. Sprawozdanie w części finansowej przygotowywane jest przez księgowość, więc nie wymaga wytycznych.

Równolegle z realizacją czynności kontrolnych w Oddziałach, koordynator Obszaru 1 w ramach realizacji swoich zadań przeprowadził wizytacje kolekcji (29 maja br. w Oddziale w Młochowie, oraz 10, 11 czerwca br. w Oddziale w Boninie).

Zakres zadań do realizacji w Oddziale Bonin i Oddziale Młochów w ramach finansowania kolekcji ziemniaka tetraploidalnego i diploidalnego oraz wytycznych do przygotowania sprawozdań merytorycznych i finansowych z realizacji tych działań jest określony przez koordynatora.

21 The European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources -Europejski Program Współpracy w zakresie zasobów genetycznych roślin

2. W toku kontroli zostały przeprowadzone w IHAR-PIB w Radzikowie oraz Oddziałach w Młochowie i Boninie oględziny mające na celu w szczególności weryfikację procesu koordynacyjnego dotyczącego kolekcji ziemniaka, przestrzeganie procedur. W ramach oględzin zaprezentowano w szczególności aparaturę zakupioną ze środków finansowych z dotacji celowej – zadania 1.2, pomieszczenia oraz zabezpieczenia będące elementami struktury banku genów, a także przedstawiono proces przechowywania materiałów ziemniaka, w tym pasażowania²². Stwierdzono umieszczenie tablic informacyjnych o dofinansowaniu ze środków budżetu Państwa - dotacji celowej MRiRW na 2024 r.

Kontrola pozyskała dokumenty potwierdzające prawidłowe rozliczenie i wpisanie do ewidencji środków trwałych dotyczących zakupów urządzeń/sprzętu z dotacji MRiRW, które objęte były oględzinami²³.

Oględziny potwierdziły przestrzeganie procedur i nie wykazały nieprawidłowości w działalności Banku Genów *in vitro* Ziemniaka (BGZ).

3. Ocena wdrażania zaleceń pokontrolnych Ministra RiRW w Banku Genów *in vitro* Ziemniaka (BGZ)²⁴.

3.1. Przygotowanie i wdrożenie planu naprawczego na podstawie przedstawionych Ministerstwu propozycji w piśmie z 23.05.2024 r.

Plan naprawczy dla Banku Genów Ziemniaka Oddział w Boninie został wprowadzony zarządzeniem nr 2/2025 z 3.01.2025 r.²⁵, w którym wprowadzono działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa fitosanitarnego oraz organizacyjnego w BGZ. W szczególności, wdrożono procedury dotyczące ścisłej kontroli dostępu do budynku w którym znajduje się BGZ, obejmujące:

- ustanowienie rejestru wejść i wyjść osób z zewnątrz, dostępnego w widocznym miejscu przy wejściu głównym do budynku (ewidencja prowadzona jest od stycznia 2025 r.);
- ograniczenie dostępu do budynku wyłącznie dla osób bezpośrednio zaangażowanych w prace laboratoryjne związane z Kolekcją *In vitro* – są to wyłącznie pracownicy Oddziału w Boninie oraz Kierownik Oddziału, którzy posiadają indywidualne kody pozwalające na rozkodowanie systemu alarmowego - zarządzenie nr 1/2025 z 3.01.2025 r.²⁶

W zarządzeniu nr 1/2025 wprowadzono również procedurę jednokierunkowego przemieszczania się pracowników BGZ na terenie Oddziału w Boninie. Po opuszczeniu budynku BGZ nie ma możliwości powrotu do budynku BGZ tego samego dnia. Ograniczenie to ma na celu wykluczenie ryzyka wprowadzenia czynników fitopatogenicznych z innych części Oddziału do BGZ.

W ramach działań sanitarnych kontynuowane są działania polegające na:

²² Sporządzono:

1) protokół z przebiegu oględzin z 14.05.2025 r. w Radzikowie oraz załącznik 1 do protokołu stanowiący dokumentację fotograficzną wraz z opisem,

2) protokół z przebiegu oględzin 28-29.05.2025 r. w Młochowie oraz załącznik 1 do protokołu stanowiący dokumentację fotograficzną wraz z opisem,

3) protokół z przebiegu oględzin 10-12.06.2025 r. w Boninie oraz załącznik 1 do protokołu stanowiący dokumentację fotograficzną wraz z opisem.

²³ W aktach kontroli faktury z opisami oraz dokumenty OT przyjęcie środka trwałego dot. zakupów w ramach dotacji,

²⁴ Na podstawie wyjaśnień i dokumentów przekazanych w piśmie Instytutu z 19.05.2025 r., znak: D – 240/S/2025, korespondencji roboczej e-mail i przekazanych dokumentów, przeprowadzonych przez kontrolę oględzin w dniach 10-12.06.2025 r.

²⁵ Zarządzenie nr 2/2025 p.o. Kierownika Oddziału w Boninie 3.01.2025 r. w sprawie zatwierdzenia Planu naprawczego dla Banku Genów Ziemniaka 3.01.2025 r., do którego załączono arkusz realizacji Planu obejmujący pozycję planu, informacje o stanie wdrożenia, uwagi.

²⁶ Zarządzenie nr 1/2025 p.o. Kierownika Oddziału w Boninie w sprawie poprawy sytuacji fitosanitarnej BGZ w Boninie z 3.01.2025 r.

- systematycznym odkażaniu korytarzy i pomieszczeń socjalnych przy użyciu przenośnych lamp UV,
- dezynfekcji pomieszczeń laboratoryjnych, wyposażenia oraz materiałów użytkowych w budynku BGZ²⁷.

Obecnie prowadzone są wyłącznie prace związane z utrzymaniem kolekcji zasobów genowych ziemniaka. Wstrzymano zarówno przyjmowanie, jak i udostępnianie materiałów z kolekcji. Jedynym wyjątkiem jest udostępnianie materiału dla potrzeb utworzonego w Radzikowie Kriobanku. Planowane jest wprowadzenie rozdziału przestrzennego prac prowadzonych na rzecz zachowania kolekcji zasobów genowych ziemniaka od prac na rzecz podmiotów zewnętrznych, po pozyskaniu niezbędnych środków finansowych. Prace dotyczące przyjmowania i namnażania materiałów do celów komercyjnych zostaną wznowione po utworzeniu i wyposażeniu drugiego laboratorium, którego działalność będzie oddzielona od działalności banku genów.

Zgodnie z Planem Naprawczym rozpoczęto również działania w zakresie fitosanitarnej kontroli kolekcji ziemniaka z wykorzystaniem metod molekularnych. W pierwszym etapie badaniom poddane zostają rośliny *in vitro* pochodzące z kolekcji polskiej. Równocześnie opracowano i wdrożono do stosowania zaktualizowane standardowe procedury operacyjne (SOP).

Powyższe działania stanowią realizację zobowiązań wynikających z Planu naprawczego i służą zapewnieniu najwyższych standardów bezpieczeństwa fitosanitarnego oraz organizacyjnego w funkcjonowaniu kolekcji BGZ.

Działania służące realizacji zalecenia zostały częściowo wykonane, zadanie jest w trakcie realizacji i wymaga dalszego monitorowania, w szczególności po wznowieniu działalności komercyjnej, które nastąpi po przeprowadzeniu remontu w Oddziale w Boninie. Część zadań określonych w Planie ma charakter stałych działań.

3.2. Dopracowanie i formalne wprowadzenie do stosowania „Standardowych procedur obowiązujących w laboratorium Banku Genów Ziemniaka i Kultur *in vitro* w IHAR PIB”, a także opracowanie i wdrożenie standardowych procedur operacyjnych określających poszczególne czynności wykonywane w ramach zarządzania kolekcją genów ziemniaka.

W ramach realizacji Planu naprawczego w Oddziale w Boninie zostały opracowane, zatwierdzone i formalnie wprowadzone zarządzeniem nr 3/2025²⁸ do obligatoryjnego stosowania "Standardowe procedury obowiązujące w laboratorium Banku Genów Ziemniaka i Kultur *In vitro* w IHAR-PIB" (SOP), definiujące czynności wykonywane w ramach zarządzania zasobami genowymi ziemniaka. Zapoznanie się pracowników z procedurami zostało potwierdzone przez podpisanie się każdego pracownika²⁹. Dokument określa zasady prowadzenia prac w zakresie kolekcji roślin *in vitro* i zawiera kompletne instrukcje postępowania związane z funkcjonowaniem i bezpieczeństwem Kolekcji Zasobów Genowych Ziemniaka.

W celu zapewnienia wysokiego poziomu standaryzacji oraz powtarzalności procesów związanych z utrzymaniem, monitorowaniem i udostępnianiem zasobów genowych ziemniaka

²⁷ Instytut przekazał ewidencje dezynfekcji pomieszczeń i sprzętu laboratoryjnego BGZ w Boninie od stycznia do maja 2025 r. zawierającą datę, opis pomieszczeń/sprzętu poddanych dezynfekcji oraz podpisy osób wykonujących. W ewidencji podane są szczegółowe instrukcje jak, kiedy i czym należy przeprowadzać dezynfekcję.

²⁸ Zarządzenie nr 3/2025 z 14.02.2025 r. p.o. Kierownika Oddziału w Boninie w sprawie wprowadzenia w BGZ w Boninie procedur kolekcji roślin *in vitro*.

²⁹ Oświadczenia 8 pracowników BGZ z 14.02.2025 r.

w ramach wdrażania procedur operacyjnych, uzupełniono oraz rozmieszczono w widocznych i łatwo dostępnych dla personelu miejscach:

- instrukcje stanowiskowe – precyzujące zakres obowiązków i schemat działań na poszczególnych stanowiskach pracy,
- instrukcje sprzętowe – zawierające zasady obsługi, konserwacji i dezynfekcji urządzeń laboratoryjnych, stosowanych w codziennej pracy w ramach zarządzania KBGZ³⁰.

Wprowadzone działania mają służyć ograniczeniu ryzyka błędów ludzkich oraz poprawie bezpieczeństwa fitosanitarnego Kolekcji.

W sytuacjach awaryjnych wprowadzana jest odrębna procedura operacyjna³¹, przewidująca natychmiastowe wstrzymanie udostępniania oraz przyjmowania materiału roślinnego z kolekcji zasobów genowych. Jedynym wyjątkiem w takiej sytuacji pozostaje udostępnianie materiału do kriokonserwacji, zgodnie z planem zabezpieczenia zasobów w kriobanku.

Zalecenie zostało wykonane.

3.3. Wdrożenie cyfrowych rozwiązań związanych z prowadzonymi rejestrami w celu pełnego dokumentowania działań związanych z pasażowaniem roślin, które umożliwią wgląd do pełnej historii postępowania z roślinami.

W BGZ Oddział Bonin utworzono rejestr zdeponowanych roślin kolekcji Banku Genów Ziemiaka w formie pliku cyfrowego o nazwie „Rejestr Odmian”³², którego zadaniem jest zapewnienie przejrzystej ewidencji. Rejestr jest na bieżąco aktualizowany przez pracowników laboratorium. Rejestr zawiera następujące informacje: nazwę odmiany, numer klonu, nr akcesji, rok rejonizacji/rok wprowadzenia do BGZ, kraj pochodzenia, rok przeprowadzenia identyfikacji, datę pasażowania roślin, ilość wprowadzonych roślin do banku, datę usunięcia rośliny z BGZ, powód usunięcia rośliny. Zaniechano prowadzenia papierowego rejestru.

W celu uzupełnienia dokumentacji oraz zachowania historii wykonywanych czynności wprowadzono dodatkowo od 13.03.2025 r. cyfrowy rejestr wykonywanych mikropropagacji na pożywkę do szybkiego namnażania Murashige-Skooga (MS)³³. Rejestr jest zapisywany na nowo zakupionych komputerach przenośnych znajdujących się w pomieszczeniach przeznaczonych do mikropropagacji oraz drukowany na bieżąco i przechowywany w segregatorze w jednym z pokoi biurowych.

W związku z pozyskaniem nowej drukarki termicznej zmodernizowano sposób etykietowania próbek z roślinami *in vitro* na pożywkę Murashige-Skooga z ręcznego na nadruk cyfrowy w celu usprawnienia identyfikacji oraz zwiększenia dokładności danych.

Jednocześnie Instytut wskazał, że w celu zapewnienia pełnej funkcjonalności, niezawodności oraz możliwości długoterminowej archiwizacji danych, niezbędne jest stworzenie dedykowanego lub adaptacja komercyjnego systemu operacyjnego, przystosowanego do specyfiki zarządzania zasobami genowymi *in vitro*, który umożliwia: kompleksowe gromadzenie, przetwarzanie i analizowanie danych, integrację z urządzeniami laboratoryjnymi, kontrolę uprawnień i ścieżek dostępu, zachowanie trwałej historii operacji dla każdej próbki. Obecnie nie jest możliwe osiągnięcie wymaganego poziomu funkcjonalności przy wykorzystaniu

³⁰ Wprowadzono 17 szczegółowych procedur wraz z wzorami odpowiednich testów.

³¹ Opisana w Planie naprawczym

³² Przekazano pliki prowadzone w arkuszu excel dla poszczególnych odmian alfabetycznie.

³³ Przekazano dokumentację potwierdzającą funkcjonowanie rejestru mikropropagacji.

dostępnych narzędzi takich jak arkusze kalkulacyjne (np. Excel) czy inne niespecjalistyczne oprogramowanie. Wdrożenie takiego rozwiązania uzależnione jest od pozyskania odpowiednich środków finansowych i infrastruktury.

Zalecenie zostało wykonane w zakresie wprowadzenia cyfrowego rejestru, ale obecny system wymaga dalszego doskonalenia w celu osiągnięcia optymalnej funkcjonalności.

3.4. Przeprowadzenie przeglądu skuteczności wprowadzonych zabezpieczeń oraz podjęcie działań eliminujących wystąpienie zagrożenia.

W ramach systematycznej weryfikacji skuteczności zastosowanych rozwiązań zabezpieczających funkcjonowanie KBGZ oraz w celu dalszej minimalizacji ryzyka kontaminacji mikrobiologicznej, w szczególności wprowadzono zaktualizowane procedury kontroli poprawności sterylizacji z wykorzystaniem metod fizykochemicznych i biologicznych (zgodnie z opracowanym protokołem autoklawowania dla Kolekcji BGZ w ramach realizacji zadania 1.2 umowy DC „Zachowanie *ex situ* zasobów genowych rolniczych roślin użytkowych”) (dot. kolekcji ziemniaka tetraploidalnego). Od 14.04.2025 r. prowadzony jest rejestr wykonanych testów kontroli sterylizacji, z uwzględnieniem podziału na poszczególne urządzenia sterylizujące³⁴.

Wdrożono następujące testy:

- test Bowie-Dick – wykonywany każdorazowo przed rozpoczęciem procesów sterylizacji na danym urządzeniu, a także po każdej jego naprawie lub przeglądzie technicznym,
- kontrola chemiczna – przeprowadzana dla każdego wsadu oraz każdego pakietu materiałów sterylizowanych,
- testy biologiczne – realizowane nie rzadziej niż raz na trzy miesiące dla każdego urządzenia oraz rodzaju przeprowadzanego procesu.

Działania prewencyjne i środki zaradcze wdrożone w budynku BGZ obejmują:

- bezwzględne przestrzeganie standardowych procedur operacyjnych (SOP) przez wszystkich pracowników Kolekcji,
- wzmocnienie kontroli dostępu do budynku BGZ – poprzez wprowadzenie ograniczeń dla osób postronnych, celem zminimalizowania ryzyka przenoszenia kontaminacji z zewnątrz oraz zapewnienia wyższego poziomu bezpieczeństwa mikrobiologicznego³⁵,
- codzienną dezynfekcję odzieży roboczej – realizowaną z wykorzystaniem lamp UV, przed przystąpieniem pracowników do czynności laboratoryjnych,
- systematyczną dezynfekcję powierzchni i sprzętu laboratoryjnego – działania te dokumentowane są w dedykowanym rejestrze, zawierającym m.in. informacje o lokalizacji oraz zastosowanej metodzie dezynfekcji,
- wyodrębnienie strefy brudnej (myjni) – personel pracujący w tej strefie nie uczestniczy w działaniach prowadzonych w strefie czystej; strefy rozdzielono śluzą sanitarną, co dodatkowo ogranicza możliwość przenoszenia zanieczyszczeń,
- fizyczne rozdzielenie procesów produkcyjnych i ewidencyjnych – przygotowywanie pożywek do kultur *in vitro* zostało przeniesione do odrębnych pomieszczeń, natomiast ewidencję prowadzono w nowo wydzielonej przestrzeni na końcu korytarza w części BGZ,

³⁴ Przekazano ewidencję testów dla 4 autoklawów.

³⁵ Przekazano rejestr wejść i wyjść osób z zewnątrz zawierający: imię i nazwisko, cel wizyty, datę i godzinę wejścia i wyjścia.

- reorganizację pracy zespołów – wprowadzono klarowny podział obowiązków pomiędzy pracownikami realizującymi działania związane bezpośrednio z utrzymywaniem kolekcji *in vitro*, a pracownikami odpowiedzialnymi za czynności pomocnicze (np. mycie szkła laboratoryjnego, sprzątanie),
- modernizację infrastruktury laboratoryjnej – zakupiono nowe komory laminarne klasy II bezpieczeństwa mikrobiologicznego, co znacząco wpłynęło na poprawę warunków sterylności przy pracy z materiałem roślinnym,
- separację procesów sterylizacji – zakupiono dodatkowe autoklawy, co umożliwiło rozdzielanie procesów sterylizacji materiałów czystych (pożywki, szkło laboratoryjne) od materiałów potencjalnie skażonych (np. obiekty z objawami infekcji grzybowych), co ogranicza ryzyko wtórnych zakażeń.

Zalecenie zostało wykonane.

3.5. Opracowanie i wdrożenie procedur awaryjnych w BGZ.

Instytut wskazał, że mając na względzie, że jednym z kluczowych elementów strategii awaryjnej jest sukcesywne zabezpieczanie materiału roślinnego w postaci kriokonserwowanej, prace nad budową Kriobanku Zasobów Genowych Ziemiaka (KBGZ), zlokalizowanego w siedzibie głównej Instytutu w Radzikowie, zostały zainicjowane w 2023 r. W ramach realizacji zadania 1.3 (dotacja celowa MRiRW) w 2023 r. opracowano i zoptymalizowano protokoły kriokonserwacji merystemów ziemiaka, natomiast w 2024 r., w ramach zadania 1.2 i aneksu do umowy DC, dokonano zakupu części niezbędnej aparatury. Planowane są dalsze zakupy i doposażenie Kriobanku ze środków pozyskanych z zewnętrznych źródeł finansowania, takich jak np. Krajowy Plan Odbudowy (KPO).

Zgodnie z wdrożoną procedurą awaryjną, wstrzymano przyjmowanie oraz udostępnianie materiału roślinnego z kolekcji zasobów genowych BGZ, z jedynym wyjątkiem – udostępniania materiału na potrzeby kriokonserwacji. Materiał roślinny przeznaczony do kriokonserwacji przekazywany jest sukcesywnie osobie odpowiedzialnej za przygotowanie i realizację procedur związanych z wprowadzeniem obiektów do Kriobanku.

Obecnie prowadzone są wyłącznie prace związane z utrzymaniem, dokumentowaniem i monitorowaniem zasobów genowych ziemiaka w kolekcjach BGZ, bez jakiegokolwiek rotacji materiału zewnętrznego, do czasu przeprowadzenia remontu w pomieszczeniach piwnicznych w BGZ w Boninie – przeznaczonych do adaptacji na laboratoria służące do prowadzenia działalności komercyjnej.

Działania te mają charakter ochronny i są zgodne z zasadami dobrej praktyki laboratoryjnej oraz strategią bezpieczeństwa fitosanitarnego i genetycznego kolekcji *ex situ*.

Zalecenie zostało wykonane.

3.6. Ustanowienie w ramach BGZ osoby odpowiedzialnej za pracę i bieżące zarządzanie BGZ. Wdrożenie planowania pracy w BGZ.

Dyrektor Instytutu powierzył decyzją z 22.01.2025 r. mgr inż. [REDACTED]³⁶ funkcję kierownika kolekcji Banku Genów Ziemiaka w Oddziale w Boninie oraz określił zakres obowiązków obejmujący:

³⁶ Pismo dyrektora do pracownika Zakładu Nasiennictwa i Ochrony Ziemiaka w Oddziale w Boninie z 22.01.2025 r., przyjęte do wykonania funkcji przez pracownika.

- nadzór nad utrzymaniem i rozwijaniem kolekcji zasobów genowych ziemniaka;
- organizację i koordynację działań związanych z pozyskiwaniem, rozmnażaniem, dokumentowaniem oraz przechowywaniem materiału genetycznego, zgodnie z międzynarodowymi wytycznymi i standardami;
- zapewnienie prawidłowego prowadzenia kolekcji oraz jej aktualizacji w systemie EGISET;
- współpracę z instytucjami krajowymi i zagranicznymi w zakresie wymiany zasobów genowych oraz realizacji projektów naukowych;
- przygotowanie raportów i sprawozdań dot. działalności kolekcji, w tym raportów dla MRIRW oraz organizacji międzynarodowych,
- inicjowanie i wspieranie działań naukowo-badawczych związanych z wykorzystaniem zasobów genowych oraz w programach hodowlanych i ochronie bioróżnorodności,
- zapewnienie zgodności działalności kolekcji z obowiązującymi przepisami prawa oraz wewnętrznymi regulacjami Instytutu.

Jednocześnie wdrożono system planowania pracy zespołu BGZ, którego podstawą jest cotygodniowy harmonogram zadań³⁷, który umożliwia:

- bieżące planowanie i koordynację czynności wykonywanych w laboratorium,
- efektywne zarządzanie zasobami ludzkimi,
- jasny podział odpowiedzialności w ramach zespołu,
- sprawne reagowanie na sytuacje wymagające zmian organizacyjnych.

Wdrożenie tego rozwiązania organizacyjnego usprawniło poziom kontroli operacyjnej nad funkcjonowaniem BGZ oraz realizację zadań związanych z utrzymywaniem i zabezpieczaniem kolekcji ziemniaka w warunkach *in vitro*.

Zalecenie zostało wykonane.

3.7. Wypracowanie w uzgodnieniu z WIORiN rozwiązań mających na celu szybsze reagowanie po ewentualnym wykryciu zagrożeń związanych z bezpieczeństwem fitosanitarnym.

Podjęto współpracę z właściwym terytorialnie Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Roślin i Nasiennictwa (WIORiN) w Koszalinie. Obecnie w WIORiN brakuje jednak szczegółowych przepisów i procedur dotyczących nadzoru fitosanitarnego nad kolekcjami roślin utrzymywanymi w warunkach *in vitro*, co ogranicza możliwości elastycznego i adekwatnego podejmowania działań w przypadku wykrycia organizmów kwarantannowych w materiałach tego typu. Zgodnie z obowiązującymi przepisami i praktyką kontrolną, działania WIORiN opierają się na procedurach opracowanych z myślą o klasycznych miejscach produkcji ziemniaka, takich jak pola uprawne, przechowalnie, drogi przemieszczania materiału siewnego i handlowego w formie bulw. Natomiast rośliny ziemniaka utrzymywane w kolekcji *in vitro*, rosną na jałowej pożywce w sterylnych probówkach szklanych, stanowiących indywidualne, zamknięte środowiska, które – z punktu widzenia analizy fitosanitarnej – powinny być traktowane jak oddzielne jednostki produkcyjne. Przy zachowaniu odpowiednich standardów pracy i reżimu sanitarnego, nie istnieje możliwość przenoszenia mikroorganizmów pomiędzy probówkami, co wyklucza rozprzestrzenianie się patogenów w obrębie całej kolekcji.

W przypadku potwierdzenia obecności organizmu kwarantannowego w pojedynczej roślinie *in vitro*, zasadne jest podejmowanie działań ograniczonych wyłącznie do roślin wyprowadzonych z tego samego eksplantatu, bez konieczności eliminowania całych grup odmian czy obiektów. Takie podejście zapewnia racjonalne gospodarowanie zasobami

³⁷ Przekazano harmonogramy tygodniowe z przydziałem zadań.

genowymi oraz pozwala uniknąć nieuzasadnionych strat w materiale o wysokiej wartości naukowej, hodowlanej i gospodarczej.

Zespół BGZ pozostaje w bieżącym kontakcie z WIORiN celem doprecyzowania interpretacji obowiązujących regulacji oraz uzgodnienia standardów działania odpowiadających specyfice kolekcji *in vitro*.

Zalecenie zostało częściowo wykonane – jest na etapie dalszej realizacji, co wiąże się z koniecznością dalszego monitorowania w dłuższej perspektywie.

IV. Wnioski pokontrolne

Biorąc pod uwagę ustalenia i oceny przedstawione w *Wystąpieniu pokontrolnym*, sformułowano poniższe wnioski pokontrolne.

1. W zakresie realizacji zadań związanych z prowadzeniem i funkcjonowaniem BGZ oraz zapewnieniem przy tym najwyższych standardów bezpieczeństwa fitosanitarnego, istotne jest kontynuowanie podjętych przez Instytut działań o charakterze systemowym i koordynacyjnym, w tym sprawowanie skutecznego nadzoru nad kolekcjami BGZ w Oddziałach w Boninie i Młochowie, a także zapewnienie rozwoju kadry naukowo-technicznej na wystarczającym poziomie.
2. Należy kontynuować ścisłą współpracę z WIORiN celem zakończenia procesu doprecyzowania interpretacji obowiązujących regulacji oraz uzgodnienia standardów działania odpowiadających specyfice kolekcji *in vitro*.
3. W przypadku wznowienia przyjmowania i namnażania materiałów do celów komercyjnych, co zgodnie z realizowanym przez Instytut planem naprawczym ma nastąpić po utworzeniu i wyposażeniu drugiego laboratorium w Oddziale w Boninie, należy zapewnić aby działalność ta była oddzielona od działalności BGZ.

Proszę Pana Dyrektora o przedstawienie, w terminie miesiąca od otrzymania *Wystąpienia pokontrolnego*, informacji o sposobie wykorzystania wniosków pokontrolnych.

Informuję, że od *Wystąpienia pokontrolnego* nie przysługują środki odwoławcze.

z up. Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Marek Cieśliński

Dyrektor Generalny

/podpisano elektronicznie/